

BENTE HEGGEM KOJAN, EDGAR MARTHINSEN OG
GRAHAM CLIFFORD

Barnevern og sosiale nettsamfunn – en utforskende analyse

Da internett ble introdusert for et par tiår siden, fungerte det i hovedsak som en informasjonskanal med muligheter for utbytte av informasjon via epost og fildeling med bruk av PC. De fleste stiftet kontakt med PC og internett gjennom sin jobb. Siden har teknologien utviklet seg, og i våre hverdagsliv i dag finnes et mangfold av lett tilgjengelige interaktive medier som smarttelefoner og nettbrett. Bruken av interaktive medier kan knyttes til selvpresentasjon, identitetsutvikling og menneskers deltakelse i private, så vel som offentlige, sfærer. Denne artikkelen baserer seg på en gjennomgang av intervjuer knyttet til en større undersøkelse av foreldre, barn og ansatte i barnevernet, hvor bruk av moderne teknologi framtrer mer og mer i tråd med utviklingen av plattformer som bl.a. facebook, skype og twitter. I forskergruppen fikk vi en uventet diskusjon om hvordan utviklingen ser ut til å utfordre barneverntjenesten som et byråkratisk kontroll- og hjelpeorgan. I artikkelen gir vi ingen konklusjoner, men bidrar med å peke på enkelte utfordringer og tilrådinger om hvordan **barnevernfeltet kan forholde seg til sosiale nettsamfunn.**

Nøkkelord: Barnevernstjenester, websider for sosiale nettverk, virtuell kommunikasjon, deltagelse, etikk, facebook.

Bente Heggem Kojan

Forsteamanuensis, Høgskolen i Sør-Trøndelag, Program for Sosionomutdanning
bente.h.kojan@hist.no

Edgar Marthinsen

Professor, Høgskolen i Sør-Trøndelag, Program for Sosionomutdanning
edgar.marthinsen@hist.no

Graham Clifford

Professor, Høgskolen i Sør-Trøndelag, Program for Sosionomutdanning
graham.clifford@hist.no

Abstract

Social network sites such as Facebook and Twitter have attracted millions of Norwegian users, that being children, youth and adults. With easy accessible technologies such as smart phones and tablet computers virtual activities have become an integrated part of the daily life of many people. New patterns of communication and interaction have implications for the Social Work area, including the Child Welfare Services (CWS). This paper explores how social network sites affect the work of the CWS. Our data stem from a comprehensive research program titled «Det nye barnevernet» (New Child Welfare Services). The findings presented are the result of an explorative analysis of qualitative interviews with children, youth and parents in contact with the Norwegian CWS. We identify potential areas of concern related to the character of social problems among children and youth, the CWS' decision-making – and helping processes, conflicts of interests between the children in out of home care and their biological parents, and ethical issues. However, there are also positive avenues associated with the utilization of social network sites. Child Welfare Service Organizations, Educators and Researchers should address the issue to provide awareness and guidance to Child Welfare practitioners and students.

Keywords: Child Welfare Services, social network sites, virtual communication, participation, ethics, facebook.

FORSKERE KAN GJENNOM sine prosjekter få kjennskap til fortellinger som artikuleres uten de filtre som ellers styrer kommunikasjonen mellom det enkelte individ og andre i samfunnet. Under avtaler om diskresjon og anonymitet får de innsikt i bedrag, hvite løgner og konflikter som mennesker ellers ikke ville fortalt om. Slik kom vi på sporet av temaet som artikkelen tar opp. I et av intervjuene forteller en mor at hun hadde hatt kontakt med sin datter som var plassert i et fosterhjem uten at barneverntjenesten og fosterforeldre hadde kjennskap til det. Kontakten hadde foregått gjennom facebook. En del av historien er at mor hadde fått begrenset samvær med sin datter. Således er det ikke uvanlig med data som enten ikke er delt

med offentlige tjenestemenn eller er blitt holdt tilbake.

Prosjektet Det nye barnevernet (DNBV) ble lansert i 2006 og har samlet data fra foreldre, barn og sosialarbeidere fram til 2012. Betydningen av nye kommunikasjonsformer trer fram i det kvalitative datamaterialet hvor foreldre og barn er intervjuet. I gjennomgangen av de siste intervjuene av barn og voksne har vi søkt systematisk etter sporene av sosiale nett-samfunn og mulige implikasjoner av deres inntreden på barnevernarenaen og i sosialt arbeid mer generelt. Dagens unge er kompetente brukere av virtuelle kommunikasjonsformer og stadig yngre barn ser ut til å få smarttelefoner (Medietilsynet, 2014). I vårt datamateriale ser vi at både barn og voksne bruker facebook og andre virtuelle

kommunikasjonsformer, og spørsmålet artikkelen reiser er om slike former for kontakt, informasjon og selvprofilering kan virke inn på noen av barnevernets oppgaver.

Datamaterialet vi presenterer viser hvordan bruk av sosiale nettsamfunn kan virke direkte inn på rammene for kommunikasjon og relasjonen mellom hjelper og bruker, og ikke minst spørsmålet om kontakt med barn som er plassert. Vi spør hvordan nye former for kommunikasjon utfordrer barnevernet. Dette er en bred problemstilling og bærer preg av at temaet er på et utforskende stadium. Hensikten med artikkelen er å vise at temaet er relevant for praksisfeltet og at det er behov for ytterligere forskning med ulike innfallsvinkler til problemstillingen. I artikkelen ønsker vi å belyse hvordan sosiale nettsamfunn kan virke inn på barn og unges sosiale problemer, samt hvilken innvirkning de kan ha for barnevernets arbeidsoppgaver. Vi kan ikke dekke alle aspekter ved fenomenet, men trekker frem de områdene som vår empiri belyser. I den siste delen av artikkelen diskuterer vi hvordan barnevernsfeltet kan forholde seg til sosiale nettsamfunn.

Det formaliserte barnevernet

Mellommenneskelig kommunikasjon i dagens samfunn migrerer i økende grad til et «virtuelt rom» både når det gjelder den private sfæren og den offentlige sfæren. Barnevernet utøver sine mandater på vegne av det offentlige, men en forutsetning for å utføre oppgavene er at de går inn i familiers privatsfærer. Barnevernet representerer både hjelp og kontroll, og dette er en av grunnene til at mye av kommunikasjonen med aktørene foregår

innenfor formaliserte rammevilkår. Når menneskers hverdagslige kommunikasjonsformer virtualiseres, påvirker dette også offentlige instanser som barnevernet. Sosiale nettsamfunn kan være en kommunikasjonsform som kompliserer barnevernets arbeid. Savage og Burrows (2007) hevder at teknologi og internett etablerer nye former for kommunikasjon som øker mengden av data som samles inn av offentlige aktører. Virtuell kommunikasjon gjør at barnevernet får flere kilder til informasjon om enkeltpersoner samt muligheter til selv å kommunisere gjennom slike plattformer. Sosiale nettsamfunn virker dermed inn på både informasjons- og kommunikasjonsflyten mellom aktørene. Dagens barnevern vil måtte finne et balansepunkt mellom den formelle og uformelle kommunikasjonen, og ha tilstrekkelig teknologisk kunnskap til å kunne justere kursen i tråd med utviklingen.

Det formaliserte barnevernet er en offentlig tjeneste regulert av en rekke bestemmelser for hvordan kommunikasjon skal foregå mellom aktørene. At relasjonene mellom aktørene etableres innenfor legale og organisatoriske rammer innebærer blant annet at kommunikasjon bør journalføres, registreres, rapporteres og kvantifiseres (Gautun, 2010). Informasjonsinnhenting reguleres av bestemmelser som krever åpenhet om hva som innhentes av informasjon, hvordan den fremskaffes og hvem som opplyser barnevernet. Samtidig er det slik at i praksis kan mye av kommunikasjonen mellom barnevernet og andre aktører være mer tilfeldig og informasjon kan komme via ulike kanaler. Sosiale nettsamfunn er en plattform for både formell og uformell informasjonsflyt.

Barneverntjenestene har aktiviteter knyttet til ulike oppgaver rundt melding, utredning, iverksetting av tiltak, fylkesnemndsarbeid, oppfølging og evaluering (Clifford et al., 1996). For å utføre disse oppgavene er barnevernet avhengig av å etablere samarbeidsrelasjoner til en rekke ulike aktører. En samarbeidsrelasjon forutsetter kommunikasjon mellom aktørene. Barnevernet kommuniserer med barn, foreldre, fosterforeldre, andre barneverntjenester og hjelpeinstanser. Ansatte i barnevernet bruker brev, telefon, pc og fysiske møter for å være i kontakt med sine brukere. Barnevernet har ikke noen lovpålagt journal eller loggkrav som gjelder alle disse møtepunktene med brukerne i en oppfølgingssituasjon. Samtidig hevdes det at barnevernets kommunikasjon formaliseres gjennom fokus på standardisering, rettsliggjøring, fokus på risiko- og beskyttelsesfaktorer, evidens og tiltakenes effekt (Clifford og Lichtwark, 2010; Kojan og Lonne, 2012; Lundstrøm og Bergmark, 2006; Munro, 2011; Parton et al., 1997).

Metode

Artikkelen bygger hovedsakelig på empiri fra DNBV. Det er innhentet både kvantitative og kvalitative data (Fauske et al., 2009; Kojan, 2011; Marthinsen og Lichtwark, 2013; Clifford et al. 2014). Artikkelen bygger på kvalitative intervjuer, og dette materialet består av både intervjuer med foreldre og barn/ungdom. Alle disse intervjuene er bygd opp etter en forholdsvis løs struktur (livsløpsintervju). I livsløpsintervjuene ble foreldre fra 96 familier intervjuet om sin familiehistorie og intervjuene ble utført i 2010. Analysene i artikkelen baserer seg imidlertid kun på 54 intervjuer fra disse intervjuene. Årsakene

til at de øvrige intervjuene ikke er med i analysen er tredelt. I 16 intervjuer styrte intervjuerne prosessen for sterkt. 5 intervjuer ble avsluttet på grunn av informanternes helsetilstand. De øvrige intervjuene som ikke er tatt med har ikke blitt transkribert.

Det ble gjennomført oppfølgingsintervjuer med et utvalg familier. Her deltok 19 familier, og intervjuene ble utført høsten 2011. Intervjuene med foreldrene handler om deres barndom frem til nåtid, og et viktig aspekt har vært at foreldrene har skulle kunne snakke så fritt som mulig om sine liv. I intervjuene ble det lagt vekt på hvordan det har gått med familiene etter flere år med samhandling med barnevernet. Det var særlig her vi så framveksten av sosiale medier.

I tillegg ble 17 intervjuer med barn og unge gjennomførte sommeren 2011. Problemstillingene som lå til grunn for intervjuene handlet om barn og unges dagligliv, og var knyttet til de fire ulike arenaene familie, fritid, venner/jevnaldrende og skole. Virtuelle kommunikasjonsformer er ikke tatt opp spesifikt av intervjuerne i noen av intervjuene, men temaet facebook er uoppfordret nevnt av barna i sju av intervjuene. Intervjuene med barna har hatt et noe mer strukturert forløp, blant annet gjennom at barna fikk tilsendt informasjon om fire ulike emner i forkant av intervjuet. At barneintervjuene ble rammet inn av en strammere struktur kan ha forhindret større innsikt i temaet sosiale nettsamfunn og betydningen av den virtuelle virkeligheten, ganske enkelt fordi temaet fikk liten plass i forberedelsene til barneintervjuene. Allikevel dreier mye av barneintervjuene seg om at barna snakker om bruk av teknologi og internett. De for-

teller om dataspill, videoer de har sett på nett og om venner de har i sosiale nettsamfunn.

Utforskende analysestrategi

I de **kvalitative intervjuene** har det vært et sentralt mål at foreldrenes og barnas historier skulle komme frem på en åpen og fri måte. Selv om dette har vært idealet, er det ulikt hvor mye hver enkelt intervjuer har styrt intervjuet. Dessuten valgte forskningsgruppen å sende ut informasjon om intervjuet og dets innhold til barna som deltok i prosjektet fordi intervjusituasjonen skulle oppleves tryggere for de barna som deltok. Intervjuenes karakter er forskjellige, både når det gjelder innhold og fylldighet. Det handler om forhold ved både intervjuer og informant, og samspillet mellom disse aktørene i intervjusituasjonen. Noen informanter forteller gjerne om egen barndom, med mange ulike detaljer og uten at intervjuer trenger å stille mange spørsmål. Andre informanter er mer ordknappe, sier at de husker lite om egen barndom og enkelte av disse intervjuene vil kunne oppleves som mindre åpne og frie. Intervjuene ble gjennomført av en forskergruppe tilknyttet prosjektet Det nye barnevernet. Det ble benyttet bare noen få intervjuere til både barneintervju og livsløpsintervju og følgeintervju av de voksne. Disse hadde en grundig innkjøring i form av seminar og diskusjoner samt veiledning fra forskningsledelsen. Alle intervjuerne i denne delen av forskningen var ansatt som forskere, lektorer eller førstelektorer/førsteamanuenser.

Gangen i analysearbeidet har vært som følger: Papirutgaver av intervjuene med de voksne ble lest gjennom først, uten at de

ble koblet til det kvantitative datasettet. Vi brukte ingen bakgrunnsinformasjon om informantene utover en rubrikk på den første siden hvor det var oppgitt grad av belastning hos foreldre og barnet (stor, middels eller liten belastning). Det var en mulighet til å ta i bruk bakgrunnsinformasjon som vi hadde samlet inn gjennom tverrsnittsundersøkelsen, som går på demografiske, psykososiale, helse relaterte og andre forhold om familien (Fauske et al., 2009; Marthinsen og Lichtwark, 2013). Det var en bevisst strategi å ikke gjøre det, for å kunne innta en aktiv og utforskende posisjon i analysearbeidet. En slik strategi betyr at analysearbeidet ble satt i gang uten en klar problemstilling.

Underveis i arbeidet med lesingen av de transkriberte intervjuene ble det brukt tankekart for hver informant. I analysearbeidet er det flere temaer som er kommet frem, deriblant fokuset i denne artikkelen: Hva informantene sier om sosiale nettsamfunn som kan virke inn på det barnevernfaglige arbeidet. Etter hvert ble det jobbet med å systematisere delene av intervjuene som handler om facebook. Det ble gjort på to måter. I første gangs gjennomlesning av intervjuene ble facebook etter hvert et tema som syntes å være relevant på en eller annen måte, men på et tidlig tidspunkt i analysearbeidet var det usikkert på hvilke måter, og datamaterialet i artikkelen gir ikke grunnlag for å foreta bestemte konklusjoner eller vurderinger. De ulike intervjuene det gjaldt ble merket, med en kort beskrivelse av hva det dreide seg om. I etterkant ble det gjort søk i alle intervjuene etter ordet *facebook*. En slik prosess er et karakteristisk trekk ved utforskende datainnsamling og analyse: as the data are being gathered, ideas about

them (e.g., possible concepts, generalizations) emerge and are recorded as memos» (Stebbins, 2008).

I tillegg har vi snakket med tre ulike praktikere om våre funn. Samtalene er i begrenset grad brukt i artikkelen, men et par eksempler fra praksisfeltet trekkes frem for å supplere potensielle utfordringer knyttet til sosiale nettsamfunn og barnevernets virksomhet. Historiene som er kommet frem gjennom samtalen kan defineres som anekdotiske referanser – «anecdotal evidence» (Donaldson et al., 2009). Denne typen kilder bør brukes med forsiktighet, og benyttes kun for å eksemplifisere forhold som kommer frem i de kvalitative intervjuene. Sosiale nettsamfunn er en samlebetegnelse for mangt, og i analysen av de kvalitative intervjuene har vi valgt å avgrense til å se på facebook, fordi dette er det mest omfattende nettsamfunnet i Norge målt i antall brukere. Allikevel brukes begrepet sosiale nettsamfunn/medier steder i artikkelen hvor det er relevant. Datagrunnlaget og analysene våre gir ikke grunnlag for å trekke tydelige konklusjoner.

Artikkelen har avgrenset fokus mot hvordan sosiale nettsamfunn kan påvirke kommunikasjonen mellom barnevernet og brukere. Vi har i hovedsak valgt å fokusere på hvordan facebook kan virke inn på kommunikasjonen som foregår direkte mellom barnevernarbeidere, barnevernets samarbeidspartnere, samt foreldre og barn. Årsaken er at det er rundt disse dimensjonene ved virtuelle nettsamfunn og barnevern vi har størst tyngde i det empiriske materialet. Historiene til våre informanter vitner om at sosiale nettsamfunn kan ha uante konsekvenser for barnevernfeltets virksomhet. Siden fenome-

net ikke var tematisert bevisst av intervjuerne, kan vi ikke utelukke at et systematisk fokus kan ha gitt andre og mer positive perspektiver. At analysearbeidet har vært utforskende, betyr i praksis at sosiale nettsamfunn vokste frem som et «overraskende» tema. For 5-6 år tilbake ville trolig ikke facebook være nevnt i det hele tatt. I fremtidig forskning er det behov for å samle inn data som særskilt fokuserer på utvalgte problemstillinger knyttet til sosiale nettsamfunn og barnevern.

Før vi presenterer funnene fra analysen, vil vi kort si noe om facebook som er det største nettsamfunnet i Norge med nær 3 millioner registrerte brukere i 2012. Facebook gir muligheter til å kommunisere med og søke etter familie, venner, kolleger og andre. Kommunikasjonen foregår via den enkeltes konto/profil på en pc eller en mobil enhet. Det er muligheter for å skrive statusoppdateringer, legge ut bilder eller lenker på egen og/eller eventuelt andres profil. Man kan også delta i og opprette grupper, sende meldinger og chatte. Å være på facebook er blitt en naturlig aktivitet i hverdagen for mange, unge som voksne. Nettsamfunnet har en aldersgrense på 13 år, men i realiteten kan også yngre barn og unge registrere en konto. I 2011 ble det rapportert at 7,5 millioner barn under 12 år hadde en profil på facebook (Bazelon, 2011). Som registrert bruker av facebook har den enkelte anledning til å regulere personverninnstillingene i sin konto. Profilen kan være *public*, altså åpen for alle som har en profil i facebook eller profilen kan være *private*, delvis eller helt lukket for andre brukere enn *venner*. Facebook er naturlig nok en del av hverdagslivet til mange aktører innenfor barnevernets virksomhet om det

er barn, ungdom, foreldre, fosterforeldre, barnevernarbeidere eller andre samarbeidspartnere for barnevernet. Tilfeldighetene og aktive søk kan føre til at man kommer over innhold som er lagt ut for både barnevernansatte og brukere.

Funn

I neste del av artikkelen presenterer vi analysen av hvordan sosiale nettsamfunn medier utfordrer barnevernet. Et overordnet inntrykk som kommer frem ved lesning av intervjuene er hvordan sosiale nettsamfunn kan bidra til å forme forståelsen av sosiale problemer, og hvordan sosiale problemer kommer til uttrykk. Om vi ser på hvordan selvpresentasjon har blitt utfordret av internett og mobilbruk, ser vi at både barn, ungdom og voksne får nye distinksjoner som bidrar til å utvikle og plassere dem i lys av symbolsk kapital og symbolske byrder (Bourdieu 1999; Marthinsen 2010). Det gjelder slike forhold som hva slags mobil og pc du har, til kompetanse til å håndtere disse teknologiene og hvordan du profilerer deg og benytter deg av disse plattformene. Slik kan man framstå både med ære og skam i lys av ulike aktørers øyne, avhengig av hvor og av hvem de ulike framstillingene anerkjennes eller fordømmes. Dette teoretiske bakteppet knyttes an til analysene våre.

Sosiale nettsamfunn kan virke inn på sosiale problemers karakter

En barnevernarbeider fra Midt-Norge erfarer at sosiale problemer kommer til uttrykk på en mer introvert måte. For ikke mange år tilbake kunne de ansatte oppsøke offentlige steder som kjøpesenter, observere og få en viss oversikt over eldre

barn og ungdommer som enten var i ferd med å utvikle, eller som erfarte sosiale problemer. De unges problematikk var da i større grad eksplisitt og ekstrovert. Mange av miljøene som ble ansett som negative og var knyttet til vesentlig risiko for å utvikle problemer, var synlige for barnevernarbeiderne. Det er naivt å tro at de problembelastede miljøene er forsvunnet selv om det er færre synlige sosiale problemer blant den yngste befolkningen i nærmiljøet. En av bekymringsmeldingene de hadde mottatt ved barneverntjenesten handlet om en mor som hadde oppdaget at hennes 13 år gamle datter hadde organisert salg av sex gjennom sosiale nettsamfunn. Et annet eksempel kan være barn og unge utsettes for vedvarende mobbing gjennom sosiale nettsamfunn fremfor arenaer som barnehage og skole.

I et av intervjuene med barna møter vi en gutt som foretrekker å være i den virtuelle verden fremfor den «fysiske». Guttens utsagn under intervjuet tyder på at hans problemer kan karakteriseres som introverte, en slik type problemkarakter som barnevernarbeideren forteller om. Gutten sier at han bruker mye tid i den virtuelle verden, og at det også er en verden han søker seg mot mens han er på skolen. Slik går et utdrag fra samtalen mellom intervjuer (I) og gutten (B):

I: Hvis du skal beskrive en sånn dag når du står opp om morgenen også...?

B: Da vil det være å stå opp, og en vanlig dag det vil si skole, bortsett fra dagene jeg har fri som er tirsdag og torsdag.

I: Som du går på skolen?

B: Nei da har jeg fri. De andre dagene, mandag, onsdag og fredag da går jeg på skolen. Så vil jeg... på en mandag vil jeg stå opp, sitte på med Trond til skolen, spise mat på skolen eller frokost, ha time, teori, som vil innebære å sitte på facebook på pc'n min til klokka elleve. (...)

I: Hva gjør du når du kommer hjem da?

B: Som regel... enten må jeg gå tur. Jeg går tur alle dagene bortsett fra de dagene jeg har fri, da går jeg til treningsstudio. Etter jeg har gått tur så har jeg som regel fri resten av dagen og sitter og spiller.

I: Hvor ofte... hvor mange timer er det du spiller da?

B: Ti timer... på en god dag kan jeg vel klare ni timer med spilling.(...) Jeg har nesten ikke venner, alle vennene jeg har er over nettet.

De sosiale nettsamfunnene har skapt en arena hvor sosiale problemer i større grad kan gjøres mer introverte, fordi vi går mer og mer bort fra den fysiske kommunikasjonsformen. Mennesker kan velge å skjule eller fremheve dimensjoner ved det sosiale gjennom skjermen. Det kan medføre at det tar lengre tid før voksne og barnevernet får kjennskap til problemene, og at problemene kan vokse seg større enn om de kommer til uttrykk i en «fysisk virkelighet». Denne gutten kan anse det som en symbolsk kapital å være dyktig i ulike spill, men barnevernarbeidere vil sannsynligvis anse både tidsbruken og mangelen på venner og nettverk som en belastning, altså symbolske byrder og ikke vektlegge spillkompetansen som noe attraktivt – som kulturell kapital.

Det er viktig at barnevernet har kunnskap om hvordan sosiale problemer kom-

mer til uttrykk. Livingstone og Brake (2009) peker på at «barn i risiko» også er mer utsatt for overgrep og mobbing i sosiale nettsamfunn. Dette er en kunnskap som det kan være viktig at barnevernarbeidere kjenner til. En antakelse er at det finnes et «etterslep i voksgenerasjonen» når det gjelder anvendelse av teknologi og kunnskap om sosiale nettsamfunn. Ett av barneintervjuene viser at det kan være tilfelle:

I: Hva gjør du da, der borte [på skolen]?

B: Sitter og spiller (...).

I: Så hva bruker du pc'en til da?

B: MSM og facebook. Nå funker ikke facebook, moren min blokkerte det.

(Barnet forteller deretter om hvordan hun kommer seg inn datamaskinen uten tilgang til passordet, og om antall venner hun har på facebook)

I: Det der er... tror jeg er veldig spennende. Jeg snakker med ungdommer som driver på med... så det er kjempespennende. Men vi får vel gå tilbake igjen til skolen da og høre litt sånn... har du mange lærere?

Intervjueren devaluerer betydningen av sosiale nettsamfunn som relevant informasjon for å få innsikt og forståelse for barnets livssituasjon, og vil muligens derfor styre intervjuet «tilbake til den virkelige verden». Her innebærer det å få barnet til å snakke mer om skolen og lærerne på skolen. Vi ser tydelig hvordan den attraktive kapitalen er relatert til det den voksne ser på som positiv symbolsk kapital. Selv om dette utdraget fra datamaterialet ikke

gjelder barnevernets ansatte direkte, har det trolig en overføringsverdi også for praktikere. Hvordan kommuniserer barnevernets ansatte med barn om det som skjer i sosiale nettsamfunn, og møtes barnet ut fra sine egne eller den voksnes forutsetninger om «den virkelige verden»? Hvem definerer hva som er viktig og relevant å snakke om? Krever det en erkjennelse av at den virtuelle virkeligheten også er en sosial virkelighet for å kunne kommunisere på en måte som ivaretar barnets medvirkning?

Innhenting av informasjon i beslutningsprosessen

Barnevernets formaliserte beslutningsprosesser utfordres også av kommunikasjon i sosiale nettsamfunn. En barnevernarbeider med erfaring fra det kommunale barnevernet i Midt-Norge fortalte om et tilfelle hvor han var i kontakt med en enslig mor som hadde et barn på 4 år. Bakgrunnen for kontakten var bekymring fra helsesøster knyttet til barnets kognitive og motoriske utvikling. Den barnevernansatte hadde hatt flere samtaler med mor som et ledd i undersøkelsesarbeidet, men opplevde henne som ordknapp. Han hadde lite grunnlag for å vurdere hennes omsorgskompetanse. Han gjorde et søk på facebook for å se om moren hadde en profil. Mors profil var åpen og det viser seg at hun forteller mye om private forhold. Hun eksponerer også barnet i stor grad, med statusoppdateringer som «I dag har lille Thea kost seg foran tv'n og sett den ene serien etter den andre. Kan nesten ikke få henne bort fra tv'n». Gjennom bloggen fikk han langt mer informasjon om barnets hverdagsliv og omsorgssituasjon enn gjennom samtalene han hadde

med mor, og mange av disse små statusoppdateringene ga ham et bilde av et passivt barn. Han ble bekymret for om mor evnet å forstå barnets utviklingsmessige behov. Men nå stod han overfor et problem: hvordan skulle han bruke denne informasjonen videre i saksgangen? Skulle han fortelle mor at han hadde «snoket» på internett og funnet hennes profil på facebook?

I studien som ble gjennomført av Ginory et al. (2012) hadde 20 prosent av de profesjonelle brukt facebook til å søke opp pasienters profiler. I barneverntjenesten er innhenting av informasjon en vesentlig del av arbeidsoppgavene. Innhenting av informasjon er sentralt i selve beslutningsprosessen, som for eksempel i vurderinger av bekymringsmeldinger samt i undersøkelsesarbeidet. Samtidig er informasjonsinnhenting en kontinuerlig aktivitet barnevernarbeidere må drive som et ledd i hjelpe- og kontrollprosessen. Fra førmeldingsfasen, i den fasen av arbeidet hvor barnevernet er i dialog med potensielle meldere og til evaluering av tiltak som er igangsatt.

Barnevernets kontaktkontroll svekkes

Et annet tema omhandler barnevernets oppgaver knyttet til oppfølging av barn som er plassert utenfor hjemmet. Barnevernet har vanskelig for å kontrollere hvem barnet kommuniserer med – og i hvilken form. En åpenbar hensikt med å ha kontroll med barnets aktiviteter i sosiale nettsamfunn kan være å beskytte barnet mot stress, emosjonell utnyttelse, mobbing, seksuell utnyttelse eller andre overgrep. Noen ganger vil barnevernet kontrollere barnets kommunikasjon med biologiske foreldre/familie eller andre når

det plasseres utenfor hjemmet. Mens vi arbeidet med denne artikkelen ble det publisert en rapport som peker på samme utfordring (Aamodt og Mossige, 2014). Forfatterne finner at ikke alle foreldre med barn plasserte utenfor hjemmet klarer å se hvordan de påfører barna merbelastning gjennom kommunikasjon i sosiale nettsamfunn. Noen klarer heller ikke å beskytte barna mot ustabilitet og uro i sine voksenliv. Forfatterne skriver videre:

Undersøkelsen har avdekket at noen ganger kan kommunikasjonen bli en alvorlig belastning både for barnet/ungdommen og for forholdet til foreldre og fosterforeldre (Aamodt og Mossige, 2014:49).

I sin ytterste konsekvens kan en negativ kontakt gjennom sosiale nettsamfunn bidra til at plasseringen av barnet mislykkes.

I ett av foreldrintervjuene som satte oss på sporet av temaet forteller en mor at hennes datter som nå er 13 år ble plassert i fosterhjem for flere år tilbake. I begynnelsen hadde mor og datter seks samvær i året. For ett års tid tilbake hadde saksbehandleren fra barnevernet ringt og fortalt at jenta ble svært urolig før og etter samvær med sin mor. I følge mor hadde barneverntjenesten besluttet at mor og datter skulle ha mindre kontakt. Mor ble enig med saksbehandler i at jenta selv fikk bestemme når hun ønsket samvær. Resultatet var at mor bare hadde møtt jenta en gang i løpet av det siste året som hadde gått, riktignok fysisk. De hemmelige, virtuelle møtene hadde vært av et langt større omfang. Jenta og moren hadde hatt vesentlig kontakt i nettsamfunnet facebook.

Disse analysene viser at barnevernet som en formalisert virksomhet utfordres

av sosiale nettsamfunn. Vi kan forstå fenomenet i lys av senmoderne selvpresentasjon og identitetsdannelse. Man kan framstille seg ærbart og respektabelt, men også skammelig og pinlig. Alt etter hva man velger å profilere ved sitt liv, i hvilke fora og hvem som «vurderer» selvprofileringen. Bruken av nettet inngår i personers egenprofilering, hvor den symbolske kapitalformen man velger å legge seg opp mot appellerer ulikt til ulike sosiale felt. Når det gjelder barnevern har vi tidligere sett at foreldre kan velge asosiale eller ikke-ankjente identitetsmarkører enten i form av sine aktive valg eller av mangel på innsikt i hva de sosiale kodene egentlig rommer (Marthinsen, 2003). Man kan komme i situasjoner hvor barneverntjenestens medarbeidere kan reagere både moralsk og barnevernfaglig begrunnet, eller at barn og foreldre kan skjennes av hverandres nettprofilering. En del av utfordringen ved sosiale nettsamfunn er at de gir barnevernet tilgang på mer av den informasjonen som berører de normative aspektene ved menneskers hverdagsliv.

Innledningsvis påpekte vi hvordan sosiale nettsamfunn bryter med de byråkratiske rammene for hvordan kommunikasjon foregår i barnevernet. I gjennomgangen av empirien har vi sett på hvordan bevissthet rundt sosiale nettsamfunn kan være viktig for å komme i posisjon til å forstå barn og unges virkelighet. Vi trakk videre frem hvordan denne formen for kommunikasjon kan virke inn på barnevernets beslutnings- og hjelpeprosess. Diskusjonen i neste del tar utgangspunkt i disse forholdene og vi forsøker å knytte drøftingen til hvordan barnevernet kan forholde seg til utfordringene sosiale nettsamfunn bringer med seg.

Hvordan kan barnevernfeltet forholde seg til sosiale nettsamfunn?

I empirien kommer det i hovedsak frem historier som viser problematiske forhold ved sosiale nettsamfunn og barnevern.

Det betyr ikke at barnevernarbeidere bør unngå å forholde seg aktivt til slike medier, snarere tvert i mot. At problematiske forhold er mest bærende i våre data kan også komme av lite bevissthet og kunnskap om ny teknologi og virtuelle nettsamfunn innenfor barnevernets organisasjon. Bruken får derfor uante konsekvenser, fordi barnevernet ikke er oppmerksomme på betydningen slike kommunikasjonsplattformer kan ha for aktørene. Et mer systematisk fokus på temaet i intervjuene kunne også ha gjort informantene mer bevisste på de positive sidene. Samtidig kan det være slik at aktørene i barnevernet faktisk opplever mer negative enn positive sider ved slike kommunikasjonsplattformer. De mest autentiske historiene kommer når informantene bringer dem på banen selv. Med støtte fra undersøkelsen til Aamodt og Mossige (2014) vil vi allikevel fremheve noen av de mulighetene som ligger i anvendelsen av sosiale nettsamfunn innenfor barnevernet. Vi løfter særlig frem muligheter som kan svare på barnevernets utfordring når det gjelder barnets medvirkning.

Sosiale nettsamfunn som en mulighet

Ett av våre funn er at sosiale nettsamfunn kan ha innvirkning på informantenes sosiale problemer. Dette gjelder nok både barn og voksne, men vi har eksemplifisert dette ut fra et barneperspektiv fordi det er barna som har snakket mest om facebook i

intervjuene våre. For det første handler økt bruk av virtuell kommunikasjon til at det blir vanskeligere å identifisere sosiale problemer ut fra ytre trekk. Problemerkarakteristikken får i større grad en introvert karakter, og barns problemer kan bli vanskeligere å forstå og følges opp av barnevernet og andre hjelpeinstanser. Det andre aspektet er at voksne som har lite kunnskap om sosiale nettsamfunn og teknologi kan komme til å underkjenne betydningen dette har for barns liv. I verste fall blir det vanskeligere for barnevernet å sikre barnets medvirkning (Christiansen, 2012). Er teknologisk kunnskap blitt en forutsetning for å forstå, kommunisere med og etablere relasjoner til barn og ungdom?

Er svaret ja, må vi kunne si at barnevernarbeidere bør ha kunnskap om teknologi og betydningen av virtuelle kommunikasjonsformer. Etter hvert som de formelle og uformelle livsverdenene flyter over i hverandre gjennom bruk av sosiale nettsamfunn, vil det være viktig å anerkjenne og utforske den betydningen teknologi har for den enkelte. Skog (2010) peker på at egne ord og uttrykk etableres i sosiale nettsamfunn som facebook. Å kjenne til sjargongen, språket og kommunikasjonsmønstrene i sosiale nettsamfunn vil kunne være en del av denne kompetansen. For å møte barnet der det er, vil det være nødvendig at voksne anvender de kommunikasjonsformene som er mest naturlig og mulig for barnet. Det vil variere fra barn til barn og med utgangspunkt i barnets alder, modenhet, erfaringer og kulturelle tilhørighet. For de minste barna er det ikke aktuelt å bruke sosiale nettsamfunn i kommunikasjonen. For eldre barn som er aktive i sosiale nettsamfunn kan barnevernet tilby å «møte» barnet i sosiale

nettsamfunn i tillegg til andre måter å kommunisere på.

I forhold til barnevernets kommunikasjon med foreldre og andre voksne samarbeidspartnere kan en følge den samme argumentasjonen. For enkelte foreldregrupper i kontakt med barnevernet er det behov for å kommunisere på en måte som sikrer deres medvirkning (Slettebø, 2013). Roose et al. (2013) gjør et skille mellom to ulike tilnærminger til medvirkning. I den reduksjonistiske tilnærmingen beskrives et barnevern som er opptatt av medvirkning for å imøtekomme de strukturelle og formelle rammene, altså slik vi beskriver det formaliserte barnevernet innledningsvis. Med et slikt fokus er ikke rammene tilrettelagt for reell medvirkning. I den demokratiske tilnærmingen til medvirkning vektlegges selve prosessen. Den formaliserte kommunikasjonsformen som barnevernet ofte kjennetegnes ved kan være fremmedgjørende for mennesker som ikke kjenner til eller behersker denne formen for kommunikasjon. Da vil prosessen kunne oppleves krenkende og ekskluderende. Virtuelle plattformer kan muligens svare på noen av disse utfordringene. For noen voksne brukere, og kanskje særlig barn, er dette en form for kommunikasjon som er velkjent for dem, og som dermed kan være en demokratisk tilnærming til medvirkning. Tilnærmingen krever imidlertid at barnevernarbeidere selv aktivt tar i bruk sosiale nettsamfunn.

Alternativt kan barnevernets prioriterte oppgave være å sørge for at ulike aktører kommuniserer på en konstruktiv måte som skaper trivsel for barnet. En slik tilretteleggerrolle kan enten være et supplement til, eller et alternativ til at barnevernet selv kommuniserer aktivt gjennom

sosiale nettsamfunn som facebook. Aamodt og Mossige (2014) påpeker at foreldre har anledning til å utøve et press på sine biologiske barn som er plassert utenfor hjemmet. Men de skriver også at kontakten med biologiske foreldre kan være et gode for noen barn som er plasserte utenfor hjemmet. For noen barnevernsbarn som er plasserte utenfor hjemmet kan virtuell kontakt bidra til å skape ro. De tilrår derfor et godt samarbeid mellom aktørene rundt bruken av sosiale nettsamfunn.

Sosiale nettsamfunn som en utfordring

I vår empiri er det i hovedsak de problematiske aspektene ved fenomenet som kommer frem. Kommunikasjonsformen er en utfordring for barnevernets kontaktkontroll i saker hvor for eksempel barnet er plassert utenfor hjemmet. Når det er en åpenbar konflikt i barnets og foreldrenes interesser kan bruk av sosiale nettsamfunn være vanskelig. Eksempelet med moren og hennes fosterhjemsplasserte datters kontakt til tross for at barnevernet forsøkte å forhindre dette, viser denne siden av fenomenet. De virtuelle virkelighetene er vanskeligere å kontrollere for barnevernet, i hvert fall hvis barnevernarbeiderne i utgangspunktet ikke har kunnskap om eller behersker kommunikasjonsformen. Da vil problemstillingene flyte uten at de tas hånd om og kan få utilsiktet rom i hjelpeprosessen. Aamodt og Mossige (2014) mener at uroen som skapes i verste fall kan bidra til brudd i plasseringen av barnet.

Et annet mulig problemområde er hvordan informasjon fra sosiale nettsamfunn skal brukes i utredningsfasen. Fra barnets perspektiv kan det være riktig å

innhente og benytte informasjon fra foreldres profiler eller blogger på internett. Det er nærliggende å tro at noen barnevernarbeidere søker etter informasjon om foreldre og/eller barn som har vært eller er i kontakt med barneverntjenesten. Slike aktiviteter kan være å google brukere, følge brukeres aktivitet gjennom blogger eller søke opp brukes profil i nettsamfunn som facebook. De får dermed tilgang til opplysninger som ikke er ment for dem, men som ligger tilgjengelig ute på nettet. Det reiser spørsmål av etisk karakter. Er informasjon tilgjengelig i sosiale nettsamfunn å betrakte som pålitelige og troverdige i en beslutningsprosess? Gjensidig åpenhet anses som viktig i etablering av relasjoner innenfor sosialt arbeid.

I den virtuelle verden kan ikke barnevernet være helt sikre på at de kommuniserer med den de tror. Falske identiteter i sosiale nettsamfunn er ikke et ukjent fenomen. Kommunikasjon gjennom sosiale nettsamfunn kan betraktes som uformalisert og mindre seriøs, bak statusoppdateringer kan det ligge både ironi, «facerape» (Skog, 2010) og en kalkulert, selvvalgt profilering. Vurdering av informasjon fra sosiale nettsamfunn kan bli et spørsmål om tolkning av moralske uttrykk og spørsmål om smak (Marthinsen, 2003), hvor noen bevisst fremstiller seg på en måte for å bygge sosial kapital (Maghrabi et al., 2013). Videre er det ulikheter i hvordan forskjellige grupper håndterer personvern og verner om sitt privatliv i sosiale nettsamfunn (Litt, 2013).

Bruk av sosiale nettsamfunn bringer etiske spørsmål på banen i en relasjon hvor den ene parten forvalter makt og har mulighet til å bruke tvang. Deformalisering av kommunikasjonen kan komplisere

disse relasjonene. Det er rimelig å anta at en del barnevernarbeidere som har opprettet profiler i facebook har opplevd å få venneforespørsel fra en nåværende eller tidligere bruker, forelder eller barn. En slik forespørsel kan påvirke relasjonen uansett om barnevernarbeideren avslår eller godtar forespørselen. I tilfeller hvor bruker og barnevernarbeider er venner på facebook (trolig lite utbredt), vil det kunne være problematisk fordi det er uttrykk for en type sosial relasjon som egentlig ikke eksisterer. En studie på et relatert fagfelt ser på bruken av sosiale nettsamfunn blant profesjonelle og innvirkningen på pasientklient forholdet. Ginory et al. (2012) gjennomførte en spørreundersøkelse hvor 182 medlemmer av American Psychiatric Association (APA) deltok. Nær 14 prosent av informantene hadde opplevd å få en 'friend request' (venneforespørsel på facebook) fra en nåværende eller tidligere pasient. På spørsmål om hvordan de ville respondere på en eventuell friend request fra en pasient, svarte rundt 85 prosent at de ville ignorere den, mens resten ville ha diskutert forespørselen med pasienten først, for deretter å ha ignorert den. Ingen ville ha akseptert forespørselen. Derimot hadde nærmere 20 prosent brukt facebook for å søke opp en pasient. Årsakene som ble oppgitt var nysgjerrighet, få bekreftet informasjon, følge progresjonen etter endt behandling og finne 'bevis' på for eksempel suicidale trekk. Guesh, Brendel og Brendel (2009) har i en artikkel diskutert betydningen av en friend request til behandler fra en pasient, og at et avslag kan tolkes negativt fra brukerens ståsted.

Avslutning

Våre analyser gir belegg for å si at ny teknologi utfordrer et formalisert barnevern. Relasjoner mellom barn, foreldre, barnevernarbeider og fosterforeldre påvirkes gjennom kommunikasjon i slike fora. Så hvordan skal praksis forholde seg til sosiale nettsamfunn? Ut fra begrensningene som ligger i vår studie, og betraktningene vi har gjort oss i diskusjonsdelen, vil vi først og fremst understreke betydningen av mer forskning rundt temaet. Allikevel har vi bidratt med forsiktige tilrådinger om hvordan barnevernfeltet kan forholde seg til sosiale nettsamfunn. Teknologisk kunnskap er viktig for å forstå hva barn er opptatte av, og for å sikre en bred forståelse av hvilke forhold som påvirker barns liv og trivsel. Gjennom teknologi kan det også åpne seg nye muligheter for å sikre barns og voksnes medvirkning. Vi har pekt på at barnevernet selv aktivt kan ta i bruk sosiale nettsamfunn i kommunikasjonen med sine brukere, alternativt prioritere tilretteleggerrollen. I individuelt brukerrettet sosialt arbeid kan en se for seg at praktiske forhold, som avtaler med brukeren, kan gjøres gjennom kommunikasjon i sosiale nettsamfunn. Det kunne også være mulig å gjøre oppfølging av brukeren via f.eks. facebook. På den annen side kan disse aktivitetene medføre etiske problemstillinger knyttet til grensene i relasjonen mellom sosialarbeider og bruker, personvern samt regulering av taushetsplikten.

Vi har vist hvordan sosiale nettsamfunn kan være en kilde til informasjon i barnevernets utrednings- og hjelpeprosess. En slik bruk forutsetter etter vår vurdering åpenhet rundt informasjonen som kommer fra internett av personvern- og tro-

verdighetshensyn. En av utfordringene ved sosiale nettsamfunn er at barnevernet får tilgang til mer informasjon som berører de normative aspektene ved menneskers hverdagsliv. De får nye «kanaler» som den enkelte kan styre selv gjennom mer eller mindre bevisst og ubevisst «selvprofilering». Det krever refleksjon rundt hvem som formidler hva og i hvilke fora, og hvilken status informasjonen har/gis innenfor ulike sosiale felt. Våre analyser støtter Aamodt og Mosiges (2014) tilråding om å samarbeide med foreldre og andre aktører om bruk av sosiale medier. Barnevernarbeiderens fokus kan ligge i å få frem forventninger, muligheter, problemer og ønsker knyttet til bruk av sosiale nettsamfunn. Hva vil være best for barnet i den enkelte situasjon? Aktiv bruk eller å forhindre bruk med for eksempel biologiske foreldre? Svaret på dette og andre relaterte spørsmål bør knyttes til barnevernets faglige fundament, herunder hva som er det beste for barnet og familien. Mange av de som praktiserer sosialt arbeid i dag har blitt introdusert for sosiale nettsamfunn etter endt utdanning. Behovet for mer kunnskap om temaet er stort, både ute i praksisfeltet og i utdanningsinstitusjonene. Bruken av sosiale nettsamfunn i relasjon til sosialt arbeid bør derfor også komme inn som et tydeligere tema i forskning om barnevern. Vi lærer fortsatt hvordan teknologi og «nye» sosiale virkeligheter former vårt liv og fagfeltet, men kan ikke ignorere temaet av den grunn.

REFERANSER

- Aamodt, H. & Mossige, S. (2014). *Kontakt på sosiale medier mellom foreldre og barn under offentlig omsorg*. «Det er jo morsomt for mamma å følge med på oss. Da ser hun at vi driver med idrett». Rapport 4. NOVA, Oslo.
- Bazelton, E. (2011). *The young and the friended*. New York Time Magazine, 16.10.2011, s. 15.
- Bourdieu, P. (1999). *Praktisk fornuft. Bidrag till en handlingsteori*. Daidalos, Göteborg.
- Bufetat (2008). *Kommunikasjonsstrategi 2008-2011*. Et åpent barnevern – kommunikasjonsstrategi for barnevernet 2008–2011. Hentet 01.12.2013 fra www.bufetat.no/kommstrat.
- Christiansen, Ø. (2012). Hvorfor har barnevernet problemer med å se og behandle barn som aktører? *Tidsskriftet Norges barnevern*, 01-02, s. 16-29.
- Clifford, G. og Lichtwarck, W. (2010). *Modernisering i barnevernet. Ideologi, kontekst og kompetanse*. Universitetsforlaget, Oslo.
- Clifford, G., Marthinsen, E. og Samuelsen, A. S. (1996). *Hjelpetjenesten, en virksomhetsanalyse av Nardo distrikt i Trondheim. Rapport nr. 42*. NOSEB, Trondheim.
- Clifford, G., Fauske, H., Marthinsen, E. og Lichtwarck, W. (2014). *Sluttrapport fra Det nye barnevernet. Rapport*. Nordlandsforskning (under utgivelse)
- Direktoratet for forvaltning og IKT (2010). *Veileder i sosiale medier for forvaltningen*. Difi, Oslo.
- Donaldson, S.I., Christie, C. A. & Mark, M. M. (2009). *What Counts as Credible Evidence in Applied Research and Evaluation Practice?* United States of America, SAGE Publications Inc.
- Ekanger, M., Ringberg, E. og Figenschow, W. (2006). *Barnevern, medier og jus*. Gyldendal Akademisk, Oslo.
- Fauske, H., Lichtwarck, W., Marthinsen, E., Willumsen, E., & Kojan, B. H. (2009). *Det nye barnevernet*. Nordlandsforskning, Bodø.
- Gautun, H. (2010). *Det nye barnevernbyråkratiet II. En kartlegging av samarbeid mellom kommune og stat innen barnevernet*. Fafo, Oslo.
- Ginory, A., Sabatier L.M. & Eth, S. (2012). Addressing therapeutic boundaries in social networking. *Psychiatry*, 75, 40-8.
- Guesh, J. S, Brendel, R. W og Brendel, D. H. (2009) Medical professionalism in the age of online social networking. *Journal of Medical Ethics*, 35, 584-586.
- Kojan, B. H. og Lonne, B. (2012). A Comparison of Systems and Outcomes for Safeguarding Children in Australia and Norway. *Child & Family Social Work*, 17, 96–107.
- Kojan, B. H. (2011). *Klasseblikk på et barnevern i vekst*. NTNU, Trondheim.
- Lundström, T. & Bergmark, A. (2006). Mot en evidensbasert praktik – Om færdriktningen i sosialt arbete. *Sosialvetenskapelig Tidsskrift*, 2, 99-113.
- Litt, E. (2013). *Understanding social network site users' privacy tool use*. *Computers in Human Behavior*, <http://dx.doi.org/10.1016/j.chb.2013.01.049>
- Livingstone, S. & Brake, D. (2009). *On the rapid rise of social networking sites: New findings and policy implications*. *Children and Society*, 24(1), 75-83.
- Maghrabi, R., Oakley, R. L. & Nemati, H. R. (2013). *The impact of self-selected identity on productive or pervers social capital in social network sites*. *Computers in Human Behavior*, <http://dx.doi.org/10.1016/j.chb.2013.08.015>
- Marthinsen, E. (2003). *Sosialt arbeid og symbolsk kapital i et moderne barnevern*. Trondheim, Barnevernets utviklingssenter i Midt-Norge.
- Marthinsen, E. (2010). Fra sosiale problemer til symbolske byrder. *Fontene Forskning*, 01, s.112-119.
- Marthinsen, E. og Lichtwarck, W. (2013). *Det nye barnevernet*. Universitetsforlaget, Oslo.
- Medietilsynet (2014). *Foreldre om småbarns mediebruk*. Medietilsynet, Oslo.
- Munro, E. (2012). *The Munro review of child protection: final report, a child-centred system*. The Stationery Office, London, UK.
- Parton, N., Thorpe, D. & Wattam, C. (1997). *Child Protection Risk and the Moral Order*. Basingstoke, Macmillan.
- Roose, R., Roets, G., Van Houte, S., Vandenhole, W., Reynaert, D. (2013) From parental engagement to the engagement of social work services: discussing reductionist and democratic forms of partnership with families. *Child & Family Social Work*, 18, 449-457.
- Savage, M. og Burrows, R. (2007). The coming crisis of Empirical Sociology, *Sociology*, 41, 885-889.
- Skog, B. (2010). Facebook avler digitale nyord. *Kronikk i Adresseavisen* 2.11.2010 hentet 29.01.2014 fra <http://www.adressa.no/meninger/article1547244.ece>
- Slettebø, T. (2013). Partnership with Parents of Children in Care: A study of Collective User Participation in Child Protection Services. *British Journal of Social Work*, 43, 579-595.
- Stebbins, R. A. (2008). Exploratory Data Analysis. I Lisa M. Given: *The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods*. Hentet 01.12.2013 fra <http://srmo.sagepub.com/view/sage-encyc-qualitative-research-methods/n165.xml>.